

liseren hun tegenstanders. Tijdens de jaren dertig gebruikten de nazi's een bewuste depersonaliseringscampagne om de joodse bevolking van haar persoonlijkheid te beroven. Pas nadat de joden op die manier ontmenselijk werden, werden de wreedheden mogelijk. Precies diezelfde mechanismen zien we nu opnieuw aan het werk: racistische organisaties doen hun uiterste best om etnische en culturele minderheden van hun persoonlijkheidsstatus te beroven, en ze te herleiden tot een 'probleem' of een 'groep'. De jaren dertig tonen echter aan wat de gevolgen kunnen zijn van een dergelijke strategie. Vandaar het grote belang om daartegen in te gaan door opzettelijk te personaliseren. Levinas heeft in zekere zin gelijk: het bestaan van de concrete andere doet een moreel appèl op ons. Alleen is het verdraaid gemakkelijk om die concrete andere te verbergen achter anonieme categorieën en stereotypen.

Overigens – en dat is toch iets om eens over na te denken: hieruit volgt niet dat het brengen van cultuuruitingen uit andere tradities noodzakelijkerwijs de beste manier is om tolerantie te bevorderen. Het probleem met dat soort opvatting van multiculturaliteit is soms dat de culturele codes die in die traditie vervat zitten moeilijker te ontcijferen zijn, waardoor de identificatiemogelijkheden minder voor de hand liggend zijn. Het is maar een vermoeden, en ik ben steeds bereid hieromtrent mijn mening te herzien, maar ik denk dat een goede voorstelling van *Die Entführung aus dem Serail* (niet het geklungel van de Vlaamse Opera) meer doet voor het bevorderen van de tolerantie dan het laten optreden van muzikanten uit andere werelddelen. Ik ben uiteraard niet gekant tegen dergelijke optredens, die vaak heel mooi en bijzonder interessant zijn, maar ik heb vragen bij het legitimeringsdiscours dat daarvoor soms gehanteerd wordt: het lijkt me een illusie te verwachten dat dergelijke optredens een belangrijk effect op gevoelens van tolerantie zullen hebben. Daarvoor is toch een tikkeltje meer nodig.

Tegen de nieuwe heidene

Frank Vande Veire

'Als iemand naar mij toekomt,
die zijn vader en moeder, zijn vrouw
en kinderen, zijn broers en zusters,
ja zelfs zijn eigen leven niet haat,
kan hij mijn leerling niet zijn.'

Jezus Christus, in: Lucas, 14, 26

'Ik bestrijd jouw mening, maar ik zal ervoor vechten dat je hem openbaar kunt maken.' Uit het hedendaagse tolerantiebegrip is het eerste deel van Voltaires zin weggefallen. Het gaat om niet meer dan een leeg, abstract formalisme. In principe moeten alle meningen en theorieën kunnen worden 'geventileerd' en heeft elke groep het recht zijn 'identiteit' op zijn manier te uiten, maar zelden neemt iemand nog de moeite om bepaalde meningen of culturele uitingen ter discussie te stellen. Tolerantie is een alibi voor onverschilligheid geworden. De zogenaamde 'openheid voor de ander', het 'respect' voor ieders mening of levenswijze, verbergt een neutralisering. Velen zullen het verweesde gevoel kennen dat je bekruipt als je gesprekspartner, nadat je vol enthousiasme je mening over een zaak hebt verdedigd, je zalvend toespreekt met de woorden: 'Dat is jouw visie op de zaak, maar er zijn er ook nog andere.' Zo spreekt het postmoderne subject. Hij legt bij voorbaat tegenover elke mening een ironische, superieure afstandelijkheid aan de dag. Zo een relativisme is uiteraard een absolutisme. Wie zich weet te onthouden

van elk al te persoonlijk, naïef-gepassioneerd engagement, neemt een onaantastbare positie in. Maar het cynisme ligt hier op de loer. Wie elke mening even belangrijk of onbelangrijk vindt, valt uiteindelijk voor degene die zijn mening op de meest handige, beknopte, gemakkelijk consumeerbare of gewoon op de meest agressieve manier aan de man weet te brengen. Als er geen enkele grond is om het ene boven het andere te kiezen, als er voor alles 'wel iets te zeggen valt', dan gaat het er enkel nog om wie het beste zijn visie kan laten gelden of kan verzilveren. De 'neutraliteit' van het postmoderne subject kan niet verbergen dat zijn keuze al lang is gemaakt: het knielt voor de wetten van markt en management. Achter zijn koele scepsis of frivole ironie schuilt een onbewuste vraag: 'Verleid me, intimideer me, overweldig me.' Tezelfdertijd weerklinkt al gauw de klacht misbruikt te zijn. Het postmoderne subject, dat prat gaat op zijn openheid, voelt zich anderzijds pas op zijn gemak als het kan klagen over allerlei indringers die ongewenst zijn levenssfeer binnendringen. Hysterie inderdaad. De stille roep om iemand die je weet te treffen, en vervolgens het theater van de vermoorde onschuld.

Het multiculturalisme lijdt aan dit mengsel van ironische onverschilligheid en heimelijk verlangen door de ander gepakt of overtroffen te worden. De ander heeft iets dat ik niet heb. Hij zou beter dan mijn groep weten wat ware gemeenschappelijkheid is, wat authentieke spiritualiteit, religiositeit, seksualiteit, familiariteit, vrouwelijkheid, enzovoort zijn. Bij ons is alles te problematisch, gecon-